

ljičnosti in parabolčnosti, je vendarle res, da smo priče dolgovoznega ponavljanja, ki ne prinaša za potek igre prav nobenih novih informacij, celo še več: kar smo v začetku zvedeli skozi akcijo oseb, slišimo nato še kot pripovedovanje o istem. Spričo tega — podobno je v vseh tekstih — so Rozmanove igre zelo malo dramatične, čeprav so formalno razdeljene na mnoge prizore in so fabulativno skoraj pestre, saj nestanovitnost oseb omogoča hitre prehode iz ene situacije v nasprotno. Vendar je pomensko polje že v začetku in nato ves čas tako eksplicitno določeno, da ne omogoča nobene prave napetosti in je kljub zunanji razgibanosti potek iger skoraj horizontalen. Pripombe veljajo predvsem za prvi dve igri, medtem ko je **BLAŽ** v tem smislu boljši, bržkone že zato, ker je avtorju bližje področje 'prave' psihologije kakor pa groteske. Popolna dorečenost Rozmanovih iger ter redka in zelo preprosta simbolnost tudi ne omogočata nobenega 'presežnega' razmišljanja in pomenjanja.

Malina Schmidt

MILAN JESIH, LEGENDE

Prva Jesihova zbirka *Uran v urinu, gospodar!* je izšla leta 1972 v zbirki Znamenja. Tekstovna razporeditev na posameznih straneh brez naslovov, členitve, stavčnih segmentacij daje poudarek asociativnim, logično, vzročno-posledično osvobojenim sintagmam, ki prehajajo brez pričakovane punktacije v večji sklop, lahko bi mu rekli verz in kitico. Opazna so Jesihova izbiranja besed in besednih zvez, pri katerih njihova zvočna plast prevladuje nad pomensko, kar pomeni, da daje avtorjeva poezija opazno mesto znakovni funkciji besede, pri kateri beseda noče biti po-

snemovalka ali poimenovalka določene pojava ali stvari, ampak učinkuje najprej kot taka, se pravi v svojem zvočnem liku. Zato bi lahko našteli vrsto zvočnih figur, predvsem notranjih rim, vokalnega slikanja, pa vse do pravih metričnih shem, kitic z rimaми, pesmi v klasičnem pomenu besede. Vendar bi ob tej glasovno-zvočni plasti besed in besednih zvez lahko opazili tudi opazno težnjo prestopanja na znakovne strukturiranosti tekstov v pomensko strukturiranje, kjer se razkriva ludističen, neteleološki subjektov odnos do sveta. V navidezni nehierarhiji pojavov se na posameznih mestih pojavljajo pomensko enoplastni, skoraj deklarativni stavki, ki zbujejo predstavo o določeni subjektovi skušnji sveta. Jesihova poezija v zbirki *Uran v urinu, gospodar!* gradi in povezuje nemetaforične, enopomenske besedne zveze z asociativnimi, metaforičnimi besednimi igrami, pri čemer nastaja analogija prej zaradi zvočne plasti besed v besednih zvezah kot zaradi njenih logično pomenskih povezav: »imena so nakopičena, polena/so uničena. januarja ne ubijemo /drvarja, če ne zaudarja, v papir/zavijemo burek, kdaj je že turek/naša dekleta strašil?/o, turek cest ne pometa, svobodna/je drava, turek je ne preplava./nemočen roke vije in upije: metod brez mod.« (str. 117).

Opaznejša sestavina Jesihovega pesniškega prvenca je združevanje besed in besednih zvez po njihovi pomenski oddaljenosti, kar je bila ena izmed značilnosti nadrealistične poetike. Subjektivno nezavedno spraševanje, ludistično odkrivanje sveta s kombinacijami vprašalnih besednih zvez tipa, kdo je, kdo ne ve, kdo pravi, kje bi... vključuje socialno, deloma moralnoetično problematiko časa, vendar ne na način teze, ideje, ampak naključnega videnja sveta.

V metričnih shemah, ki jim je osnova stavek s svobodnim prehodom iz verza v verz (enjambement), bi lahko prepoznali celo Vodnikovo strukturo alpske

Milan Jesih, *Legende* (Cankarjeva založba Ljubljana 1974, opremil Bard Lucundus, str. 71).

poskočnice. Izraba besednega gradiva v prid metrične in zvočne doslednosti največkrat izkorišča pomensko logično nevezanost, kar pomeni, da je za dosego glasovnih učinkov nekaterih besedil pomenska plast irelevantna, tako da nas posamezni teksti spominjajo na koseskizme.

Jesihova prva zbirka *Uran v urinu, gospodar!* je neenotna: ob prevladujoči težnji po izkoriščanju zvočnega besednega gradiva in nizanju pomensko oddaljenih, asociativnih zvez avtor ubesedenih pojavov ne hierarhizira, metrično in kitichno urejenih tekstov je v primeri z neurejenimi približno v razmerju pol proti pol.

Druga Jesihova zbirka *Legende* (1974) si postavlja za moto tekst »V vrtovih vstajajo palače«. Vzpostavljena scena s carsko palačo, carjem in dvorjani, carično, belo stezo, dvorano z glasbo, srečo ljudi postane prizorišče tragedije: carična porine opričniku bodalo v srce. Tekst določa svet, v njegovi časovno-prostorski dimenziji zbuja predstavo o pravljicnem dogajanju in hierarhiji pojavov. Zdi se, da lahko naslov zbirke *Legende* navezujemo predvsem na ta uvodni tekst.

V *Legendah* se Jesihova ekspresivna, večpomenska moč besede v primeri s prvo zbirko močno poveča, hkrati pa izginja izrabljanje zvočnih lastnosti besed, opaznejše so metrična urejenost in glasovne figure. Prejšnjo stavčno nečlenjenost nadomesti v *Legendah* pravilna segmentacija, uporaba ločil, teksti imajo naslove.

Druga opaznejša sestavina *Legend* je aktualizacija prvoosebnega lirskega subjekta, izpovedovalca lastnega odnosa do pojavov in s tem večji poudarek in izkoristek pomenske in metaforične vrednosti besed in besednih zvez. Že v prvem tekstu *S kongresa* se pojavlja opazni leksemi, določevalci človekovega psihičnega in čustvenega življenja npr. jok, dvom, sreča, spomin, užaljenost, bodrost. Subjektova terminološka in sintagemska samodoločitev, kjer se

izmenoma pojavljajo smiselna in nesmiselna sporočila, enopomenska in metaforična vrednost besed, aktualizira antropocentrični svet. Subjekt, Dakh, natančneje določen kot plačanec, bojevnik, gostitelj, pohabljeni bog, boljševik... postavlja svoj jaz v središče sveta (Plačilo, Ime mi je Dakh, Zapeljivki, Odhajam ljubimec, Lirik, lirik!...) in s klovnsko samodoločujočo pomembnostjo, obvladovalnostjo poizkuša zanikati sleherno človeško koeksistenco. Ob tem spoznanem položaju lirskega subjekta gradi Milan Jesih bogato metaforiko, združuje besedne pomenne po svoji oddaljenosti (npr. smrt v kitarah, v skeleče domovanje finala, trdikavi princip heliofagije, v razdevičenih voščeni frontah oči, krematorij tvojega imena...) vendar s tem osnovnega bivanjskega položaja lirskega subjekta ne spremeni. V posameznih tekstih se Jesihov lirski subjekt odziva konkretni pojavnosti, lahko bi rekli tudi družbi, institucijam, ideologijam: »Mladina je v komunistih, v vulkanizerjih, je v Sapporru, / je v stalnih službah, v sponah sonc prerada je, rada v karieri, / je na barikadah sama in z Zihierlom je na pomladi mladih, / srca jemlje za besede, tesnobni vrisk jo ustrelji naravnost med oči.« (str. 18)).

V tekstu *Včasih ima čas barvo pšenice* je določeneje aktualiziran Jesihov odnos do pesniškega poklica: »V svetlobo predpisana pesem se včasih utrne v veselje, / drugič se v svetlobo predpisana pesem vda melanholiji. / Včasih se pesem zastre v svoje nasprotje, iz zmage v beg.« (str. 21). Pesniški akt kot eden izmed aktov zavesti, domišljije, čustva, razuma omogoča dvoje čustvenih stanj: veselje in melanholijo, v drugi konsekvenci pa tudi zmago in beg. To pa pomeni, da je funkcija pesniške besede emotivna, ekspresivna, hkrati pa ji je podeljena moč obvladovanja, vplivanja, spreminjanja ali njihovih nasprotij, kar predstavlja njeno praktično uporabno vrednost.

V drugem razdelku imajo Jesihovi teksti določnejšo zgradbo 3, 3, 3, 1 vrstice (devetindvajset tekstov), vendar brez rime in metrične urejenosti, tako da teksti učinkujejo predvsem vizualno. Pomenska plast besed dopušča ob metaforičnih nadpomnih povsem enopomenske sintagme in stavke, deklarativne, tezne, izpovedne: »evolucija me je zložila v kritiko / ... / in da se ne bi kdaj za hip zmedle komplicirane kombinacije, moram biti ves čas tu, napet in pripravljen, kajti v dušo se mi ulegajo čisto nova merila: jesen bo, oče.« (26), »Svet je urejen, njegova podoba je gladka in čista.« (47), »Modrost je lahko samo jezik eksotike, ki o sebi ne ve še prav nič.« (49), »Poštenost, poštenost in še in še poštenost.« (54), »Policija je roka naše strasti« (55), »moj svet je papir in moj prek prepada nič vzpeti most je kažipot za pot« (56), »Moja dolgoprsta lirika je volja marionetnega sramu — / glej, dokler pesnik vedno išče slabo, celo slabotno smrt, / in v tem je lep in izkorišča se za moč, premoč, za revolucijo, / njegova igra nezavedno ostaja ključ za okno v patos, / saj ga je strah, da meritorne osebe ni in ni in ni —« (56), »Čas je težak in včasih mi — kot nam vsem — zmanjkuje volje; / čas je takšen, da mi včasih zmanjkuje tudi možgan, / takrat se pribijejo na dan moje temačne strasti / in z njimi blodim križemkražem dolge ure dolgih noči / žalosten in sam, razbolelo nepotešen, / ranjen, predan, ognjevit, pa nerazumljen, / poln Oriona in črnih fantazij, / takšen, da me je sreča srečna, ko naposled padem.« (71).

Izbrani citati, iztrgani iz različnih tekstov opredeljujejo bivanjski položaj lirskega subjekta; samoopazovanje, ugotavljanje mesta, pomena, funkcije subjekta v svetu, spoznavnem v njegovi konkretnosti, je na citiranih mestih izrecen, kar kaže na tudi izpovedno funkcijo Jesihovih pesniških besedil. V Legendah je Jesihov iz prve zbirke znani

ludizem z izkoriščanjem zvočnih in ritmičnih plasti besed, besednih znamenj v metrični urejenosti izgubil, tako da predstavlja jedro zbirke z bogato metaforiko zabrisana bivanjska problematika lirskega subjekta, vendar je hkrati v deklarativnih, enopomenskih povedih dana možnost demetaforičnih razpomenov. To pa pomeni, da Milan Jesih ob eksplicitnih bivanjskih položajih prvoosebnega lirskega subjekta odpira pomenski prostor metaforičnih nadgradenj, kjer se v sintagmah srečujejo prvotni pomeni besed po svoji oddaljenosti in v novi pomenski zvezi širijo možnost različnih opomenjanj, razlag, branj, sprejemanj tekstovnih informacij.

M. Zlobec

NADA KLAJČ, ZGODOVINA HRVATOV V ZGODNJEM SREDNJEM VEKU ALI KDAJ BOMO SLOVENCİ DOBILI PODOBNO DELO IN KDO NAJ GA PRIPRAVI?

Literatura strokovnega zgodovinskega pisarja na Hrvaškem je razširila svoj obseg z novim delom, ki je mnogostrano pomembno tudi za Slovence. To je Zgodovina Hrvatov v zgodnjem srednjem veiku, ki jo je napisala Nada Klajč, vseučiliška profesorica, izdala pa Šolska knjiga v Zagrebu. Čez 600 strani obsegajočo knjigo najprej na zunaj predstavim, potem je treba reči, da jo odlikuje odlična oprema, bogate ilustracije in vrsta preglednih zemljevidov, ki ponazarjajo posamezna politična in družbena stanja. Zahtevno in stilno zgoščeno tematiko je mogoče križno preverjati s številnimi pomagali od popisa kratic, natančnem pregledu izvora virov kakor tudi popisu uporabljenih in citiranih literatur. Seveda ne manjka popisa slik in prilog. Resnično popoln je seznam krajev in oseb, brez česar skoraj ne bi bilo mogoče slediti